

- [21°](#)
- [0 km](#)

Omzien in verbijstering: Open brief aan Tjerk Vermaning

PLUS

- 7 juli
- 7 juli
- [Opinie](#)

Tjerk Vermaning. Foto Archief DvhN

Direct dit artikel delen:

-
- • Het Drents Museum heeft een expositie ingericht over Tjerk Vermaning (1929-1987). Deze grasmaaimachineslijper en amateurarcheoloog deed in de jaren zestig en zeventig spectaculaire neanderthalervondsten in Drenthe, die later vervalsingen bleken te zijn. De zaak

kwam voor het gerecht en suddert tot op heden door. Job van Schaik schreef hem een open brief.

Beste meneer Vermaning,

U heeft tijdens uw leven heel wat journalisten ontmoet, maar mij kent u niet. Mijn naam is Job van Schaik en ik deel uw interesse voor de evolutie van de mens. Die was bij mij in eerste instantie vooral theoretisch van aard. Tijdens mijn studie Literatuurwetenschap aan de

Rijksuniversiteit Groningen verdiepte ik me vooral in de evolutie van het menselijk bewustzijn. Onder meer om antwoord te krijgen op de vraag waarom de mens op een gegeven moment kunst is gaan gebruiken.

Later, toen ik af en toe over de menselijke evolutie mocht schrijven voor deze krant, kwam daar praktijkervaring bij. Zo kwam ik 2011 in contact met archeoloog Marcel Niekus, een specialist op het gebied van de Oude Steentijd. Hij is een van de weinige wetenschappers in het Noorden die zich met neanderthalers bezighoudt. U herinnert zich hem misschien wel. Als tiener is hij wel eens bij u op de boot geweest. Hij heeft nog steentijdartefacten bij u gekocht. Geen neanderthalerspul, maar jonger. Die stenen waren niet vals, dat heeft Marcel me verzekerd. U heeft hem hooguit wat te veel laten betalen voor uw vondsten.

U heeft het niet mogen meemaken, maar Marcel Niekus ontdekte in 2007 samen met een groepje studenten en een paar collega's een neanderthalerkampement in de buurt van Assen. In 2011 mocht ik een dagje mee zoeken en na vier uur pakte ik zowaar een afslag op. Het was een indrukwekkende historische sensatie! Sta je daar opeens met een stuk steen in je handen, dat 50.000 jaar daarvoor voor het laatst door een mensenhand is vastgehouden. En dan ook nog door een neanderthaler, een lid van een andere mensensoort! Ik begrijp uw fascinatie, meneer Vermaning.

Op de akker zijn inmiddels ruim 530 door neanderthalers bewerkte stenen gevonden. Even verderop ontdekte amateurarcheoloog Henk Paas bij Zeijen een kleiner neanderthalerkampement. Die vondsten zijn onomstreden, meneer Vermaning, terwijl die van u door geen enkele steentijdspecialist meer serieus worden genomen. Er is nog wel een groepje trouwe aanhangers van u: de Vermaning-gelovigen van de APAN. Een kleine club amateurarcheologen, onder wie opvallend veel kunstenaars, van wie u de meesten kent. Voor hen bent u nog steeds 'de messias van de oudheidkunde', zoals u zichzelf zo graag noemde.

Soms ontvang ik scheldbrieven als ik schrijf over neanderthalers zonder uw naam te noemen. Ze menen een groot wetenschappelijk complot tegen u te hebben ontrafeld. Volgens hen ligt Drenthe vol met neanderthaler-artefacten en zelfs nog veel ouder spul, tot 1,5 miljoen jaar oud. Ze rapen het aan de lopende band op. Die vermaledijde wetenschappers willen het alleen niet erkennen. En in elke uitspraak van wetenschappers die niet heel expliciet tegen uw of hun vondsten gericht is, zien ze een bevestiging van hun eigen, onwankelbare gelijk.

Maar genoeg over uw navolgers. Ik richt me tot u, meneer Vermaning. Want nu het Drents Museum een expositie over u heeft ingericht, heb ik me eindelijk eens echt verdiept in 'de zaak Vermaning'. Ik ben het archief ingedoken om de talloze verhalen die over u geschreven zijn te bestuderen. Ook heb ik oude tv-uitzendingen over u bekeken. En ik mocht van het Drents Museum alvast het boek lezen, dat bij de expositie verschijnt: *De Zaak Vermaning – Over een markant amateurarcheoloog in Drenthe*.

En ik moet zeggen, meneer Vermaning: ik ben verbijsterd.

Laat ik beginnen met mijn excuses aan te bieden voor mijn collega-journalisten. Ik weet het, het waren de jaren zestig en zeventig en alle autoriteiten werden gewantrouwd. Maar dat er in de pers zo schaamteloos partij werd gekozen voor 'de kleine man' – u dus – en dat er zo ongenueanceerd en bevooroordeeld tekeer werd gegaan tegen beroepswetenschappers, was nieuw voor mij. Of u nu zelf de boel gefleest heeft of dat anderen u vervalsingen hebben laten vinden, ik kan mij goed voorstellen dat u bent gaan geloven in uw eigen waarheid. U mocht kritiekloos van alles roepen.

Ik haal even een paar uitspraken van u aan, die u deed in het *Nieuwsblad van het Noorden*. „Ik heb een zesde zintuig, denk niet dat ik u nou grapjes vertel. Ik heb in visioenen prehistorische wezens gezien, die me de weg wezen waar ik moest zoeken”, zei u in 1972, toen uw stenen nog niet als vervalsingen werden beschouwd. En in hetzelfde interview: „Als vandaag Hitler weer kwam, dan werd ik SS’er. Alle wetenschapsmensen die ik voor het geweer kreeg, schoot ik neer. Een kogel en ze zijn er geweest, dat vuile rottuig.”

'U zei in 1972: Als vandaag Hitler weer kwam, werd ik SS'er. Alle wetenschapsmensen schoot ik dan neer'

Ja, vanaf het allereerste begin lag u al in de clinch met de wetenschap. En niet alleen met hen. Later dat jaar dreigde u de provincie Drenthe in een brief dat u uw vindplaatsen met vergif zou beschermen tegen indringers. U kreeg nota bene een jaarlijkse zoeksubsidie van 10.000 gulden van de provincie! En het Drents Museum betaalde grif een veelvoud van dat bedrag voor uw vondsten. Maar blijkbaar was het nooit genoeg voor u. Meteen, bij de eerste grote vondst in 1965 bij Hoogersmilde, ging het u om geld en roem. Daarvoor moest alles wijken, zo lijkt het.

Ik las dat u in 1973 zelfs dreigde met de oprichting van een leger van amateurarcheologen, met als doel de officiële wetenschap te vernietigen. De archeologie moest als studie geschrapt worden, om het onrecht dat Tjerk Vermaning was aangedaan recht te zetten. „En als de minister niet door de knieën gaat, dan vernielen we met zijn allen alle hunebedden, alle grafheuvels en alle urnenvelden zeer grondig.”

Heeft u zich nou nooit geschaamd voor dit soort uitlatingen, meneer Vermaning? „Ik heb gepresteerd wat niemand mij ooit heeft voorgedaan en na mij zal niemand het nog eens presteren”, riep u in 1968 al. U vond dat u een eredoctoraat verdiende en was diep beledigd dat u het niet kreeg. De Culturele Prijs van Drenthe die u in 1966 ontving, vond u eigenlijk maar een belediging, omdat een kinderboekenschrijfster hem ook kreeg. Heeft u nou nooit gedacht: ‘Tjerk, dit gaat wel wat ver...’?

Uit alle verhalen en interviews die ik heb gelezen, rijst het beeld op van iemand die altijd anderen de schuld gaf en over alles verongelijkt was. In het boek van het Drents Museum staat wat dat betreft een aardige anekdote over de autorijlessen die u nam. Daar stopte u mee, omdat de instructeur er volgens u ‘niks van kon’. Ik vermoed dat u zo overtuigd was van uzelf dat elke vorm van zelfkritiek u vreemd was. Het doet u wellicht deugd dat je tegenwoordig met dit soort eigenschappen in het Witte Huis terecht kunt komen.

Toegegeven, u had in uw vrije tijd aardig wat kennis vergaard van de Oude Steentijd. U was intelligent, welbespraakt, charismatisch en kwam op televisie buitengewoon wellevend en charmant over. Maar u had, net als uw gelovigen, volgens mij geen flauw benul van wat wetenschap inhoudt. Ondertussen bleven de journalisten u steunen, ook toen uw ontmaskeraar Dick Stapert wetenschappelijk had aangetoond waarom uw neanderthaler-vondsten niet deugden.

U kreeg in 1979 bijvoorbeeld nog alle ruimte om uw ‘spectaculaire vondsten’ in Denemarken uit te venten, die nu ook door niemand meer serieus worden genomen. Ze waren tussen de 400.000 en 700.000 jaar oud, volgens u. Dat was ook zo’n opmerkelijke gave van u die argwaan had moeten wekken. Waar wetenschappers doorgaans onderzoek nodig hebben om vondsten te duiden en te dateren, wist u meteen waar u mee van doen had en hoe oud iets was.

Het is eigenlijk heel treurig allemaal, meneer Vermaning. Vaak wordt gezegd dat de ‘zaak Vermaning’ zo goed is geweest voor de steentijdarcheologie, omdat het de studie naar neanderthalers een stimulans zou hebben gegeven. Toegegeven, aardig wat amateurs hebben door u interesse gekregen in steentijdarcheologie. En de kennis van de eigenschappen van steentijd-artefacten is enorm vergroot. Vervalsingen worden er nu makkelijker uitgepikt. Mede daarom komen er nu meer affaires naar buiten, zoals onlangs nog eentje waarbij uw vriend Ad Wouters is betrokken.

Het treurige is dat de ‘zaak Vermaning’ vooral mensen heeft beschadigd. Niet alleen de wetenschappelijke carrières van uw ‘tegenstanders’ Tjalling Waterbolk en Dick Stapert zijn erdoor getekend, het serieuze onderzoek heeft ook jarenlang stilgelegen omdat niemand zich meer wilde branden aan neanderthalerzaken. Ook de verhouding tussen professionals en amateurs is erdoor beschadigd. En daar zijn wij journalisten mede schuldig aan geweest, dat geef ik meteen toe.

Gelukkig zijn er ook veel amateurarcheologen die zich al vroeg van u afkeerden en zich niks aantrokken van de hele affaire. Zo zijn er velen die gewoon meezoeken op de recent ontdekte vindplaatsen. Maar nog steeds ontstaat er vaak gedoe bij publicaties over neanderthalervondsten. Uw navolgers staan altijd klaar om andersdenkenden aan te vallen, meneer Vermaning.

En nu is er dus een expositie over u. Als u gehoopt had op postuum eerherstel, dan moet ik u teleurstellen. Uit het boek dat conservator Wijnand van der Sanden en Anja Schuring over u en ‘de zaak Vermaning’ schreven, rijst een ontluisterend beeld op van een narcistische geldwolf. Ook wordt geen enkele twijfel gelaten over de status van uw belangrijkste vondsten: ze zijn vals. U wordt zelfs onverbloemd de hoofdverdachte van de vervalsingszaak genoemd, al zal de ware toedracht daarvan waarschijnlijk nooit boven water komen.

Waar het Drents Museum in het verleden nooit een standpunt durfde in te nemen in de ‘zaak Vermaning’, doet het dat nu dus, eindelijk, heel duidelijk. In dat licht bezien is het wel een beetje jammer dat er niet wat meer aandacht is besteed aan de echte neanderthalervondsten van de laatste jaren. En we hebben het hier onder meer over bijzonder fraaie vuistbijlen waarvoor – het zal u verbazen, meneer Vermaning – het museum de vinders geen cent hoefde te betalen.

Wat er nu precies gebeurd is, zal wel altijd onduidelijk blijven, meneer Vermaning. U heeft uw geheimen mee het graf in genomen. Maar een ding staat wat mij betreft vast: dat de zaak Vermaning zo groot kon worden en na zoveel jaar nog steeds doorsuddert, is ook de schuld van ons, journalisten. Wij dreven mee op de hype en de tijdgeest.

Soms denk ik dat u ons allemaal bij de neus heeft genomen. Want geloofde u nu werkelijk dat de maan bewoond is, en dat de wezens die daar wonen verantwoordelijk zijn voor alle ufo’s, en dat NASA dat geheim houdt, zoals u in 1986 tegen VPRO-journalisten vertelde? Of was het allemaal toch een grote grap?

Met vriendelijke groet,

Job van Schaik

Vermaning-expositie

Tjerk Vermaning werd op 18 januari 1929 bij Meppel (net over de gemeentegrens in de gemeente Staphorst) geboren op het beurtschip van zijn Friese ouders (uit Heerenveen en Sintjohannesga). Hij verdiende een tijdje de kost als slijper, van messen en landbouwmachines. Door zelfstudie werd hij amateurarcheoloog.

De expositie De Zaak Vermaning - Over een markant amateurarcheoloog in Drenthe is tot en met 13 januari te zien in het Drents Museum in Assen. Het gelijknamige boek bij de tentoonstelling is verschenen bij WBooks (24,95 euro).

In Assen worden onder meer de vervalsingen getoond die Vermaning gevonden zou hebben in Hoogersmilde, Hijken en Ravenswoud. Ook negen echte neanderthaler-vondsten van Vermaning zijn te zien (en veel materiaal van later) en een selectie van wat er sinds 2007 bij Peest is gevonden.

Theatergezelschap PeerGroup presenteert van 5 tot en met 30 september de locatietheatervoorstelling *De Affaire Vermaning*, die wordt uitgevoerd vlakbij Vermanings vindplaats in Hoogersmilde.

De zaak Vermaning in vogelvlucht

1965 Tjerk Vermaning vindt midden-paleolithische artefacten op een akker in Hoogersmilde en wordt een nationale beroemdheid; Drents Museum koopt vondsten aan

1966 Vermaning krijgt de Culturele Prijs van Drenthe

1967/68 Vermaning doet nieuwe neanderthaler-vondsten bij Hijken; ook andere musea kopen vondsten van Vermaning aan

1969 Provincie Drenthe subsidieert de zoektochten van Vermaning met 10.000 gulden per jaar

1972 Vermaning doet een derde grote neanderthaler-vondst, maar weigert de vindplaats bekend te maken; dat doet hij pas in 1974, via de pers: het gaat om Eemster (Lheebroek)

1973 Twee wetenschappers, Diderik van der Waals (conservator Drents Museum) en Tjalling Waterbolk (hoofd Biologisch-Archeologisch Instituut Rijksuniversiteit Groningen), publiceren een wetenschappelijk artikel over de vindplaats Hoogersmilde

1974 Dick Stapert concludeert bij zijn promotieonderzoek naar het midden-paleolithicum in Nederland dat de neanderthaler-vondsten van Vermaning vals zijn

1975 Gedeputeerde Staten van Drenthe doen aangifte tegen Vermaning wegens oplichting

1977 Vermaning wordt veroordeeld tot een maand voorwaardelijke gevangenisstraf; de rechtbank in Assen acht bewezen dat hij stenen vervalste en deed alsof hij de vinder was

1978 Het hof in Leeuwarden spreekt Vermaning in hoger beroep vrij van het vervalsen van stenen artefacten omdat niet bewezen kon worden dat hij ze zelf had vervaardigd; de rechtbank doet geen uitspraak over de echtheid van de artefacten

Direct dit artikel delen:

-
- •